

El Ball de Gitanes a Castellar

Presentació

Dintre del costumari castellarenc, del poc que resta i del poc que sabem alguna cosa, destaca, amb un pes específic molt alt, el conegut Ball de Plaça o Ball de Gitanes. Diguem, d'entrada, que hauríem de preferir la denominació de Ball de Gitanes per diferenciar-lo d'altres balls de plaça que hi han arreu de Catalunya.

Al costat d'altres balls de gitanes com hi havien hagut en alguns indrets catalans, el ballat al Vallès adquirí una fesomia particular que fa que se'l conegui amb el nom de «Ball de Gitanes del Vallès».

A aquest ball tan nostre dedica avui l'Arxiu d'Història les pàgines de la seva revista PLAÇA VELLA.

I, fent honor a la veritat, aquest especial no seria possible sense l'empenta del Grup Contradansa, del qual celebrem enguany el 10è. aniversari, que s'ha encarregat, en aquests darrers anys, de l'organització del Ball, celebrant tal efemèrides amb una exposició retrospectiva de vestits, instruments i fotografies velles que caldrà visitar degudament.

De fet, però, l'enigma de l'origen i el sentit primitiu del ball no deixarà de ser una incògnita, i nosaltres no el podem pas escatir.

Remarquem, però, l'íntima unió que hi ha hagut sempre entre el ball i el Carnestoltes amb les seves tradicions pre-quaresmals. És per ací que creiem que cal enfocar tot el cerimonial. I això ens explicaria potser el mateix nom del ball. La tradició de disfressar-se, de comportar-se com no és habitual i de rebre el Carnestoltes amb un ambient gai-

rebé pagà, no seria del tot estrany al ball. I així podríem veure en el ball de gitanes la manera que tenien els nostres avantpassats de disfrutar dels temps esbojarrats del Carnestoltes. La gent es vestiria de manera llampant i distinta, fent gresca i xerinola i anant de poble en poble ballant *com unes gitanes*. Al nostre entendre, el ball no s'hauria après dels gitanos, el nom només hi faria referència comparativa. Repetim, però, que això és sols una hipòtesi.

Balls com el nostre se situen al nivell de les comparses europees, amb trets molt comuns des del punt de vista etnogràfic. Així, també la música ho podria certificar trobant-nos, doncs, davant d'un ball que ens lliga més amb els pobles de l'Europa meridional que amb els ibèrics.

L'autèntica arrel del Ball de Gitanes queda per descobrir, enfonsant-se enllà dels segles. Cal veure com el pas del temps anirà mica a mica deformant-lo o transformant-lo, com sembla inevitable que així sigui, encara que maldaríem per mantenir-ne al màxim la puresa original sense marginar, però, la bellesa coreogràfica dels esbarts dansaires moderns.

Amb el present treball creiem que quedarà fixat el concepte i el record que en tenim les generacions actuals i creiem, també, que d'una manera o altra, constituirà una referència obligada a l'hora d'estudiar i difondre l'estimat Ball de Gitanes del Vallès.

JOAN PINYOT I GARRÓS